TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU EFSANE

İnsanlar; yaşadığı coğrafyaya ait önemli gördükleri kişileri, nesneleri ve mekânları kutsallaştırarak çeşitli yorumlamalarla nesilden nesile aktarılan anlatılara dönüştürürler. Bu anlatılarla zamanla bir sözlü kültür oluşur. Efsaneler sözlü kültürün önemli bir unsurudur. Efsaneler her türlü üslup kaygısından uzak, hazır kalıplara yer vermeyen, kısa anlatılardır. Olağanüstü olaylar ya da insanüstü güçleri elinde tutan kişilere bu türde sıkça rastlanır. Efsaneler, bilimsel olarak açıklanmamış bir olayın, bir durumun halkın düşüncesinde ve inanışında nasıl açıklandığını, nasıl yer aldığını ortaya koyar. Efsaneler, yaşanan olaylardan çok sonra anlatılarak metne dönüşür. Efsane, gerçeğe dayanmayan ancak gerçekmiş gibi olağanüstü bir şekilde anlatılan metinlerdir. Efsanede "inanış" söz konusudur. Efsaneler; halkın çaresizliklerini, umutlarını, özlemlerini, dünya görüşlerini halk edebiyatının diğer türlerinden daha açık belirtir. Sözlü geleneğin ürünlerinden biri olan efsaneler; destan, şiir, hikâye, roman, tiyatro gibi pek çok türe konu yönüyle kaynaklık etmiştir. Efsanelerin mekân ve zamanı içinde yaşadığımız dünyaya aittir. Efsanelerde kahramanlık temasına pek rastlanmaz.

SARIKIZ EFSANESİ

Sarıkız'ın babası Babakale'de denizcilere kötü havalarda ateş yakarak yol gösteren bir adamdır. Daha sonraları ise kızıyla birlikte Güre'ye gelirler. Kız son derece güzel ve alımlıdır. Bu yüzden köyün bütün delikanlıları ona âşık olur. Ancak bu kız beslemekte olduğu kazlardan başka hiçbir şeyle ilgilenmez. Sarıkız bir gün kazlarını otlatırken bir çobanla karşılaşır. Çoban, kızı görür görmez gönlüne aşk ateşi düşer. Sarıkız da bu aşka ilgisiz kalmaz. Bu aşkın köyde duyulmasıyla hemen kız hakkında asılsız dedikodular, iftiralar yaratılır. Bu söylentileri duyan baba, çareyi kızını dağlara terk etmekte bulur. (...)

Aradan epey zaman geçince baba, kızının hasretiyle yanıp tutuşmaya başlamış ve acısını unutmak için Hacca gitmeye karar vermiştir. Kabe'de tavaf ederken bir ara arkasına bakan baba Sarıkızı görür ve şaşırır kalır. Köyüne dönüp durumu herkese anlattıktan sonra, kızını aramak üzere dağa çıkar. Günlerce süren aramalardan sonra ana-baba kızlarını çimenler arasında bıraktıkları gibi gencecik ve eski güzelliğinde bulurlar. Bunlar birbirlerine sarılıp ağlaşırken aşağılardan ezan sesi gelir. Sarıkız babasına abdest suyu almak için elini Edremit Körfezi'nin gümüş sularına uzatır. Ama aldığı su tuzludur. Sarıkız telaşlanıp bu kez Güre'nin soğuk, bal suyundan alır. Babası bu mucizevi sudan abdest alıp namazını tamamladıktan sonra bakar ki sevgili, aziz kızı orada ruhunu teslim etmiştir. Günlerce orada ağlayıp sızlayan ana-baba, Sarıkız'ın öldüğü yerde türbesini yaparlar. Sarıkız ve yedi kazının mezarı Kazdağı tepesinde, babanın mezarı da Babadağı'nda, kutsal karataşın yanındadır.

Derl. Fatmanur İLHAN

SORULAR

Soru 1:

Anadolu baştan başa efsanedir. Halkımızın engin hayal gücü, az çok bir şekle sahip olan her taş yığını için güzel hikâyeler ortaya koymuştur. Günlük hayatın pek çok meşgalesi bu efsanelerde ifadesini bulmuş, Anadolu'nun mert insanları zaman zaman teselliyi bunlarda aramışlardır. Efsanelerin hepsinde insanların doğruluktan ayrılmamaya davet edildiğini görürüz.

Bu parçada efsanelerle ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Anadolu'nun efsaneler yönünden zengin olduğuna
B) Halkın hayal gücünün ürünü olduğuna
C) Günlük hayattan izler taşıdığına
D) İnsanları doğru olana çağırdığına
E) İnsan zihninin hayalî konularda efsane oluşturduğuna

Cevap: E

Soru 2:

Gülün rengi eskiden kırmızı değilmiş. Gül, bülbüle o zaman da hiç yüz vermiyormuş. Gülün bu kayıtsızlığına dayanamayan bülbül, günün birinde gidip onun gövdesine konuvermiş. Dikenler bülbülün göğsüne batınca akan kan gülün dibine dökülmüş ve köklerinden damarlarına doğru yayılmış. Gül, işte o günden sonra kırmızı açmaya başlamış.

Bu parçanın türü aşağıdakilerin hangisidir?

A) Destan B) Halk hikâyesi C) Efsane
D) Masal E) Fabl

Cevap: C

Soru 3:

(I) Evin en güzel odası gibidir mahalle. (II) Ben mahallede büyüdüm. (III) Acıkınca mahallede bir kapıyı çalıp ekmek isteyebilirsiniz. (IV) Orada herkes birbirini tanır. (V) Bir yerde bakkal, manav ve esnaf varsa orada yalnızlık yoktur.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde isim veya sıfat tamlaması yoktur?

A) I ve II. B) I ve III. C) II ve IV.
D) III ve V. E) IV ve V.

Cevap: C